

Горбачова Ю. Б., Самошкіна Л. М.
julia-razum@mail.ru; liubov.samoshkina@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ПОДРУЖНІХ ОЧІКУВАНЬ У ШЛЮБІ

Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара, Україна

Феномен емоційного інтелекту (ЕІ) з'явився у психології відносно нещодавно, але швидко завоював популярність, оскільки він дає змогу обґрунтовувати адаптивні здібності особистості, прогнозувати і підвищувати у межах освітнього простору успішність поведінки людини в різних сферах соціальної активності, тобто впливати на її психологічне здоров'я і суб'єктивне благополуччя.

Вперше визначення поняття ЕІ як «здібності відслідковувати власні і чужі почуття та емоції, розрізнити їх і використовувати цю інформацію для керування мисленням і діями» дали американські психологи Д. Майер і П. Саловей у 1990 р. На пострадянському просторі проблема ЕІ активно висвітлюється у працях вчених: І.М. Андрєєвої, О.І. Власової, С.П. Дерев'янка, Г.Г. Гарскової, Н.В. Ковриги, Д.В. Люсіна, М.О. Манойлової, Е.Л. Носенко та ін. Сьогодні емоційний інтелект розуміється як інтегративна особистісна властивість, що зумовлюється динамічною єдністю афекту та інтелекту через взаємодію емоційних, когнітивних, конативних і мотиваційних особливостей і спрямована на розуміння власних емоцій та емоційних переживань інших, забезпечує управління емоційним станом, підпорядкування емоцій розуму, сприяє самопізнанню і самореалізації через збагачення емоційного і соціального досвіду.

Найбільш розгорнутою та відомою є модель структури ЕІ Д.В. Люсіна, який виділив внутрішньоособистісний інтелект (усвідомлення власних емоцій, управління власними емоціями, контроль експресії) та міжособистісний або соціальний інтелект (невербальне інтуїтивне розуміння чужих емоцій, управління чужими емоціями).

Вважаючи той факт, що ЕІ є передумовою просоціальної поведінки, фактором адаптації в соціальному оточенні та оптимізації міжособистісної взаємодії, безумовно важливим є його розвиток для гармонізації сімейних відносин. Адже однією з найважливіших функцій сім'ї є психотерапевтична функція, тобто створення атмосфери моральної і емоційної підтримки. Також важливим компонентом успішних стосунків є вміння конструктивно вирішувати конфлікти, здібність до саморегуляції власної психіки і поведінки. Результати досліджень зарубіжних вчених (Д. Майер, П. Саловей, Г. Орме) свідчать про те, що особи з високими показниками ЕІ більш задоволені шлюбом, ніж особи з низькими показниками. В свою чергу міра задоволеності шлюбом зумовлюється рівнем узгодженості шлюбно-сімейних очікувань і домагань партнерів.

Нами було сплановане емпіричне дослідження, в основі якого було припущення, що існує взаємозв'язок між ЕІ подружжя та їх очікуваннями у шлюбі. В дослідженні були використані наступні методики: «Опитувальник

ЕІ» Д. В. Люсіна, «Рольові очікування і домагання у шлюбі» О. М. Волкової, «Визначення особливостей розподілу ролей у сім'ї» Ю. Є. Альошиної, Л. Я. Гозмана і К. М. Дубовської, «Вимірювання установок у подружній парі» Ю. Є. Альошиної, Л. Я. Гозмана і К. М. Дубовської.

Перш за все, слід зазначити, що за результатами дослідження 63 опитаних особи, які знаходяться у шлюбі більше ніж 7 років, переважна більшість має низький рівень ЕІ. Тобто, 59% погано розуміють не тільки свої емоції та стан, але й емоції інших людей, у тому числі й близьких.

В результаті кореляційного аналізу між показниками ЕІ та рольовими очікуваннями і домаганнями подружжя було виявлено низку значущих зв'язків. При високих показниках ЕІ більш виразною є установка подружжя на особистісну ідентифікацію зі шлюбним партнером ($r=0,29$ при $p\leq 0,05$), тобто розуміння емоційного стану партнера сприяє намаганням бути із ним ближче. Поряд з цим підкреслюється значущість зовнішньої соціальної активності (професійної, громадської) для стабільності шлюбно-сімейних відносин ($r=0,048$ при $p\leq 0,001$, тобто партнери з повагою ставляться до всіх сфер життєдіяльності, що приносять позитивні емоції один одному. Також виявлено, що чим вищі показники ЕІ, тим більш важливими є взаємна емоційна підтримка членів сім'ї ($r=0,46$ при $p\leq 0,001$), виникає орієнтація на шлюб як середовище, що сприятиме психологічній розрядці і стабілізації.

При кореляційному аналізі зв'язків між ЕІ та сімейними ролями було виявлено, що чим вищий рівень ЕІ у має подружжя, тим кращий емоційний клімат у сім'ї ($r=0,36$ при $p\leq 0,01$). Тобто розуміння емоцій один одного сприяє своєчасному діалогу між подружжям та нівелюванню конфліктів. Чоловіки та жінки з високим рівнем ЕІ підкреслюють значущість ролі організатора розваг ($r=0,3$ при $p\leq 0,05$), тобто відчуваючи та розуміючи емоційний стан один одного, вони намагаються різноманітнити власне дозвілля для підвищення його позитивності.

Результати кореляційного аналізу зв'язку між показниками ЕІ та рольовими установками подружжя свідчать про те, що особи з високим рівнем ЕІ мають більш позитивне ставлення до людей ($r=0,39$ при $p\leq 0,01$) та дітей ($r=0,46$ при $p\leq 0,001$), а у відносинах із партнером намагаються підтримувати любов романтичного типу ($r=0,36$ при $p\leq 0,01$), таким чином підтримуючи та підсилюючи почуття за рахунок виявлення турботи та демонстрацію прихильності.

Таким чином, ЕІ є важливою складовою гармонізації міжособистісних взаємин подружжя. Розуміння та управління власними та чужими емоціями сприяє більш позитивному ставленню до оточуючих, особистісній ідентифікації з партнером, не обмежуючи його свободи в інших сферах життєдіяльності, налагодженню емоційного клімату сім'ї та підвищення його позитивності за рахунок урізноманітнення дозвілля. Для осіб із високим рівнем ЕІ сім'я виступає безпечним середовищем з атмосферою прийняття та моральної підтримки. При цьому цікавим є виявлення негативного зв'язку між ЕІ та ставленням до грошей, що свідчить про переважання саме емоційних стосунків подружжя над матеріальними.